

9. A. 611, 1799, juni 18
10. Stadsarchief 's-Hertogenbosch, Oud-Archief inv. nr. A. 325, Brieven en Rapporten, 1798, feb.20.
11. A.F.O. van Sasse van Ysselt, De voorname huizen van 's-Hertogenbosch, alsmede hunne eigenaars of bewoners in vroegere eeuwen, III ('s-Hertogenbosch, 1910)427 en Jeroen van Oss, Eene Vereeniging van Vrienden. Gedenkboek van de Bossche sociëteiten Amicitia en De Zwarte Arend, 1789-1989 ('s-Hertogenbosch, 1989)18.
12. A. 611, 1799, jan. 8 en feb. 12
13. A. 611, 1799, aug. 3.
14. A. 611, o.m. 1798, mrt. 15 en 26, juni 13; 1799, aug. 3 en okt. 15.
15. A. 611, 1799, juni 11 en aug. 13.
16. Bijv. A. 611, 1798, juni 13: visitatie van 'suspecte logementen' omdat zich daar twee personen uit Osnabrück zouden ophouden; 1800, feb. 2 en 11: Jongbloed, een schoenmaker van de Papenhulst, wordt verdacht van steun aan het Osnabrückse Rassemblement en dienstneming in het Keizerlijke Leger.
17. C.Postma, Prins Frederik der Nederlanden. Een vorstelijk burger in de 19de eeuw ('s-Gravezande, 1961)21-23.
18. Zie bijv. A. 611, 1799, sep. 3.
19. Homan, Brabants Heem, 78-84.
20. A. 611, 1798, mei 26.
21. Stadsarchief 's-Hertogenbosch, Archief Schepenbank 's-Hertogenbosch, RA. 44a (Vonnisboek) en RA. 111-01 (Criminele Processtukken).
22. A. 611, 1799, mei 25, 26, 29, 31, juni 2, 6, 10, 18 en 25.
23. Stadsarchief 's-Hertogenbosch, Archief Schepenbank, RA. 44a (Vonnisboek) en RA. 087-06 (Criminele Processtukken).
24. Doom beschuldigde Van Hanswijk regelmatig van Oranjegezindheid. Zie Homan, Brabants Heem, 82.
25. A. 611, 1799 okt. 15.
26. A.611, 1799 aug. 3.
27. A.611, 1800 feb. 11.
28. Kroes, 17 (zie noot 1).

Pallem, pallem, pasen...

Rob van de Laar

De winterse kou loopt ten einde, de krusen staan weer in bloei, de eerste groene blaadjes kondigen zich aan. In de hele cyclus van de oude winterse ritens was het nu zaak om vruchtbaarheid voor het land en bescherming van de vruchten tegen weersinvloeden af te smeken. Dat deed men o.a. door middel van het planten van de groene meiboom, teken van de ontluikende natuur.

In dezelfde tijd herdacht en vierde de katholieke kerk de zegetocht die Jezus maakte bij zijn binnenkomst in Jeruzalem, begeleid door met palmen zwaaiende inwoners. Het kon niet anders of ook dit gebruik en

deze festiviteit vloeiden, zoals vele andere samen, en werden als één feest opgenomen in de christelijke kalender.

Zo ontstond de traditie van de palmpasen. In feite dus een kleine meiboom maar ook dienend als palm, enerzijds als symbool voor de vruchtbaarheid en anderzijds als symbool voor de triomftocht van de Verlosser.

Het gebruik is zeer oud en met name in 's-Hertogenbosch nog volop bekend, al is de oorspronkelijke betekenis, zoals bij zoveel volksgebruiken, niet direct meer relevant voor het voortbestaan.

De palmpasen zelf bestaat uit wilgetakken die rondom een staander worden gebogen,

daarna voorzien van buxusgroen en versierd met gekleurd papier in de vorm van muizetrapjes, sinaasappelen en snoepgoed.

Bovenop prijkt dan een haantje van brooddeeg, het zogenaamde 'haantje pik'. Dat laatste oorspronkelijk als symbool voor het ontwaken van de natuur.

De vorm van de Bossche boom kan plat zijn, met een verticale boog of twee verticale bogen, maar ook met een of meerdere horizontale ringen. Met name de bloemist Karel Henderson in de Walpoort was jarenlang verantwoordelijk voor de vervaardiging.

Op de foto's, het jongetje gedateerd omstreeks de eeuwwisseling en de kar 1941, zijn drie versies te bewonderen.

Sasse van Ysselt schreef in 1898 hierover dat de avond vóór Palmzondag aan de kinderen werd verteld dat de engelen 's nachts bij vader en moeder een palmboom zouden brengen. Met de daags daarna gekregen boom stapten de kleintjes dan trots door de stad om het moois te tonen.

Dat zou het begin van de palmpasenoftocht geweest kunnen zijn zoals wij deze nu nog heden ten dage kennen.

In de jaren vijftig was het het Groot Zaken-centrum dat zulks organiseerde totdat in 1961 de Federatie Bossche Jeugdactie het overnam. Al moest de optocht het jaar daarop reeds wegens geldgebrek worden afgelast, het gebruik bleek diep geworteld en het Comité Bossche Folklore kon een jaar nadien de optocht weer in ere herstellen.

Toch bleek ook dit comité niet in staat om de financiële eindjes aan elkaar vast te knopen waarna in 1967 de officiële optocht werd opgeheven. De eer valt de Jeugdcentrale Parochie Binnenstad te beurt deze oude folkloristische gebeurtenis in de jaren zeventig weer nieuw leven te hebben ingeblazen. Zij wist zich bij haar streven gesteund door de Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch en de Vereniging Rond Janus en Bet. Al zal geen kind meer verteld worden of zelfs maar geloven dat de enge-

len ze gebracht hebben, ook dit jaar zullen we weer kunnen genieten van die vele blijde gezichtjes van kinderen met hun prachtig versierde palmpasens.

Een volksgebruik, in ere gehouden als toeristische attractie, als een bezigheidstherapie voor jong en oud of een festiviteit met een dieper liggende achtergrond? Om die vraag te kunnen beantwoorden zou er diepgaander onderzoek verricht moeten worden. Een speuren naar de historie van de Bossche volksgebruiken in het algemeen en in het bijzonder naar de betekenis en de ontstaansredenen, zou een stad als 's-Hertogenbosch zeker niet misstaan. Met uitzondering van het carnavalsfeest ligt daar nog een onontgonnen terrein. Een taak voor de 'Kring', 'Rond Janus en Bet' en/of Stadsarchief. Wie neemt de handschoen op?

Het stadsarchief en zijn eerste 'archivarius'

Jozef Hoekx

Het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch bestond in 1991 150 jaar. In die lange periode werd door vele archivariissen gewerkt aan het toegankelijk maken van de rijke archieven van onze stad. Deze archivariissen zijn op hun beurt ook weer een deel van het verleden geworden. De manier waarop zij werkten, wat zij deden en wat zij lieten, bepaalt nu nog in sterke mate de wijze waarop wij de geschiedenis van 's-Hertogenbosch kennen en ervaren. In een aantal artikelen zullen huidige Bossche archivariissen enkele boeien

de aspecten uit het leven en werk van enkele van hun voorgangers beschrijven. In dit nummer komt de eerste 'archivarius' van onze stad aan bod:
dr C.R. Hermans.

Omggaan met oude stukken

Vanaf het ontstaan van de stad werd er door het stadsbestuur en zijn functionarissen archief gevormd. Tussen dat archief en de dagelijkse administratie bleef tot aan het eind van de achttiende eeuw een nauwe